

Skandal i societeten var en feldiagnos

Lady Flora (inte gravid!) dog i peritonit

■ År 1837 blev den då 18-åriga Victoria drottning av England. Hennes mor, hertiginnan av Kent, hade en hovdam vid namn lady Florence Elizabeth Hastings, kallad lady Flora, dotter till markisen av Hastings.

Hon var vid denna tid 32 år gammal och ogift.

Lady Flora var en graciös och firad skönhet, dessutom en god poet. I början av 1839 började hennes hälsa svikta, hon klagade över stickande magsmärter och konsulterade hertiginnans av Kent läkare sir James Clark, ledamot av the Royal College of Surgeons vid universitetet i Edinburgh. Han hade rest mycket på kontinenten, lärt sig auskultation och perkussion i Paris och hade praktiserat en tid som läkare i Rom, där han bl a vårdade poeten John Keats till dennes död i lungtuberkulos. Han hade tidigare skött Victoria då hon var allvarligt sjuk i tyfoidfeber. När hon blivit drottning utnämnde hon Clark till livmedikus och adlade honom.

En samtida kritiker menade att Clark var en klen doktor men att han hade ett vänligt hjärta och ett angenämt »bedside manner«.

Clark undersökte nu lady Flora och fann en tarm i oordning och svullen mage. Han ordinerade ett liniment med kamfer och opium samt piller med rabarber och ipecacuanha, kräkrot. Drottning Victoria såg med fasa lady Floras svullna mage och menade att detta nog var en graviditet, säkerligen förorsakad av Floras vän John Conroy, en intrigant hovman som drottning Victoria tyckte mycket illa om, vilket färgade också hennes inställning till lady Flora.

Detta förorsakade stor oro bland hovdamerna. Deras oldfru skvallrade för premiärministern lord Melbourne, som rådde henne att hålla tyst. Han talade dock själv med Clark, som medgav att han misstänkte graviditet men inte var säker.

Lady Flora fortsatte sitt arbete som hovdam men nekade till den kroppsun-

Lady Flora Hastings, en av drottning Victorias hovdamer, porträtterad här av E Hawkins, fick oförskyllt rykte om sig att hon skulle vara gravid – en skandal för en ogift societetsdam.

FOTO: NATIONAL PORTRAIT GALLERY, LONDON

FOTO: ROYAL COLLEGE OF PHYSICIANS OF LONDON

Sir James Clark, drottningens livmedikus, ställde här en fatal feldiagnos, och för denna, liksom för den smutskastning som lady Flora blev utsatt för, fick både han och drottningen bära ansvaret.

dersökning som Clark föreslog, trots att han diplomatiskt sade att han förstod att hon måste vara hemligt gift.

Hennes vägran att låta sig undersökas förstärkte Clarks misstanke om graviditet. Till slut förklarade hovdamernas oldfru att lady Flora inte skulle få fortsätta sin hovtjänst förrän hennes dygd hade blivit bekräftad, och då gav lady Flora med sig. Undersökningen utfördes av en »accoucheur« och barnmorskelärare, sir Charles Manfield Clarke, i närvaro av sir James Clark, som själv inte hade någon gynekologisk erfarenhet, samt lady Portman och lady Floras jung-

fru som »indignerat vittne«.

Lady Flora visade sig vara virgo och fick ett intyg av de båda läkarna som klart konstaterar: »Det är vår uppfattning att ehuru buken är förstörd finns det ingen grund för misstanke att graviditet föreligger eller någonsin har förelegat.«

Trots detta tvivlade de undersökande läkarna på sin egen diagnos:

»Ehuru lady Flora var virgo kunde ändå en graviditet vara möjlig och man kunde inte säga om sådant kunde inträffa. Det var en förstoring av buken som om hon väntade barn.«

Nyheten om skandalen spreds i societeten. Lady Floras bror, markis George Augustus Hastings, var upprörd över systems behandling och anklagade premiärministern för en whigkomplott för att diskreditera torykvinnor.

Drottning Victoria började nu känna sig illa till mods över de rykten hon själv hade bidragit till att sprida. När hon närmast träffade lady Flora blev hon förskräckt över hur sjuk Flora såg ut. Drottningen tog hennes hand, kyssade henne och visade uppriktigt sorg över vad lady Flora oförskyllt måst gå igenom. De båda kvinnorna enades nu om att allt skulle vara förlåtet och glömt.

Pressen hade dock inte glömt affären, och lady Floras mor, änkemarkisinnan av Hastings, bad drottningen att avlägsna upphovsmannen till skandalen, sir James Clark. Den stackars lady Flora

blev alltmer utmärglad och skrev en sva-
nesång på vers.

Nu blev drottningen orolig för att Flo-
ra skulle dö och att drottningen själv
skulle få skulden för detta. Hon uppsök-
te därför den sjuka »som låg utsträckt på
sin bädd, mager som ett skelett, men
svullen i buken såsom en som väntar
barn. Hon grep min hand liksom för att
säga: Vi skall inte ses igen.«

Den 5 juli 1839 dog lady Flora. Obduktionen
företogs av sir Benjamin Brodie. I
rapporten beskrivs att uterus och ovarier
var i virginellt status. Levern var försto-
rad, liksom abdominella lymfkörtlar;
rikligt med pus vid tarmarna.

Brodie ansåg att dödsorsaken var en
levertumör, men en nutida uppfattning
är att lady Flora dog av tuberkulös peri-
tonit. Hon begravdes i familjegraven i
Skottland. I kortegen från Buckingham
Palace åkte enligt traditionen drottning-
ens och hennes mors tomma vagnar, och
de utsattes för stenkastning från upprör-
da folkmassor.

James Clark angreps bl a i The Lancet för
sin roll i tragedin, och än värre i popu-
lärpressen. Man sade att han borde ha
avböjt fortsatta åtgärder när lady Flora
första gången vägrade undersökning och
inte ha diskuterat henne med vare sig
premiärministern eller drottningen. Det
var ett brott mot yrkesetiken att delta i
hovskvallret. Han blev allmänt miss-
trodd, och hans patienttillströmning si-
nade. Han behöll emellertid sin position
hos drottningen, som också kände sig
skyldig.

Clark spelade dock en viktig roll i re-
former av medicinsk praxis och under-
visning. Han var en av grundarna av den
medicinska fakulteten vid Londons uni-
versitet och organiserade kurser vid the
Royal College of Chemistry och the
Army Medical School.

James Clark avled 1870.

Nils Brage Nordlander

med dr, Uppsala

Referenser

- Lamont-Brown R. Royal poxes & potions.
The lives of court physicians, surgeons &
apotecaries. Gloucestershire: Sutton
Publishers Ltd; 2001.
- Leser E. Die specielle Chirurgi. Jena: 1902.